

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

А Аналізуються структурні компоненти моделі підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Підготовку їх у закладах освіти потрібно розглядати як складний системний об'єкт, який не піддається безпосередньому прямому спостереженню, а потребує спеціальних теоретичних методів дослідження. Це дозволило виділити наступні структурні компоненти вказаної моделі: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностично-результативний.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальні технології, модель підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

Актуальність проблеми. Підготовку майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти потрібно розглядати як складний системний об'єкт, який не піддається безпосередньому прямому спостереженню, а потребує спеціальних теоретичних методів дослідження. Оскільки створення моделей у педагогіці визнається ефективним засобом перевірки повноти й цінності теоретичних уявлень про досліджувані явища і феномени, розроблення й експериментальна перевірка ґрунтовної моделі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти носить надзвичайно актуальний характер і повинна враховувати тенденції розвитку вищої освіти та сучасні уявлення щодо здоров'язбереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує, що проблема готовності майбутніх педагогів до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти стала предметом наукового пошуку в контексті таких основних напрямів: наукові засади професійної освіти педагогів (М. Васильєва, М. Гриньова, В. Євдокимов, А. Капська, В. Кремень, В. Лозова, О. Пехота, І. Прокопенко, В. Семиченко, А. Троцько), зокрема розкриття особливостей педагогічної освіти майбутніх фахівців (С. Артюх, С. Батишев, І. Васильєв, Г. Грохова, В. Зайчук, А. Кірсанов, О. Коваленко, Н. Кузьміна, М. Лазарєв, В. Ледньов, І. Лікарчук, Н. Ничкало, П. Осипов, О. Романовська, О. Романовський, П. Ярмоленко); питання підготовки педагогічних кадрів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності (О. Авдєєва, В. Бобрицька, Ю. Бойчук, В. Нестеренко, Н. П'ясецька, Т. Суцєнко, Є. Чернишова).

У той же час, не дивлячись на тривалі наукові пошуки щодо зазначеної проблеми, *невирішеними залишаються питання* розроблення моделі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, і тим більше не визначені структурні компоненти для впровадження принципів здоров'язбереження у систему методичної підготов-

ки майбутнього педагога природничих дисциплін. Зусилля, що прикладаються вищими освітніми закладами у напрямі здоров'язбереження майбутніх вчителів недостатньо ефективні, про що свідчить низький рівень готовності студентів до майбутньої професійної діяльності, зниження рівня рухової активності студентів, відсутність прагнення до здорового способу життя, наявність недостатньої інноваційної діяльності у сфері забезпечення власного здоров'я, відсутність необхідного формування ціннісних орієнтацій у студентів у галузі здоров'язбереження.

Ці проблеми й зумовили *мету статті*, суть якої полягає у визначенні структурних компонентів моделі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій як базової основи для формування готовності до здійснення практичної здоров'язбережувальної діяльності у закладах освіти.

Вклад основного матеріалу дослідження. С. Гончаренко визначає поняття «модель» (від франц. *modele*, лат. *modulus* – міра, зразок) – як будь-який образ (мислений або умовний) у вигляді зображення, схеми, опису, використовуваний як заміник оригіналу [1, с. 213]. В. Лозовецька підкреслює, що «модель спеціаліста відображає об'єктивні закономірності розвитку галузі професійної діяльності, місця і ролі спеціаліста в ній, перелік посад і професійних функцій, до виконання яких він готується у процесі навчання в системі професійної підготовки, основні вимоги до змісту знань і вмінь, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків, а також для подальшого розвитку професійних важливих і особистісних якостей» [3, с. 516].

Професійна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у ВНЗ є динамічною системою з відносною автономією структурних елементів. Модель підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти спирається на принцип постійного підвищення якості підготовки на основі зворотного і випереджального зв'язку. У практичній реалізації моделі зворотний

зв'язок забезпечено завдяки постійному моніторингу результатів навчання, анкетуванню студентів на відповідних етапах підготовки, випереджальний зв'язок реалізовано на засадах використання документів і матеріалів ВООЗ, сучасних досліджень із реалізації здоров'язбережувальних технологій і здоров'язбереження в освіті.

Розглядаючи модель підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти як цілісну систему, виокремлюємо в ній такі структурні компоненти: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностично-результативний. Уточнимо їх зміст.

Соціальне замовлення спрямоване на підготовку майбутніх учителів природничих дисциплін, здатних використовувати здоров'язбережувальні технології у професійній діяльності. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти є *важливим соціальним замовленням* і відповідає: запитам суспільства, держави, регіонального та всесвітнього ринку праці до здоров'язбережувальної діяльності вчителя; вимогам загальноосвітніх навчальних закладів, батьків та учнів до процесу збереження здоров'я дитини в умовах навчання та виховання; потребам студентів до збереження, зміцнення та формування власного здоров'я, самореалізації, професійному вдосконаленню впродовж життя; професійної та соціальної мобільності та здатності до конкурентоспроможності на ринку праці, розвитку професійного здоров'я і довголіття.

Цільовий блок містить мету та завдання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

Мета підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти полягає у всебічному розвитку майбутніх учителів та поетапному формуванню готовності до професійної здоров'язбережувальної діяльності та реалізації здоров'язбережувальних технологій залежно від здібностей, можливостей і навчальних досягнень кожного.

Завданнями підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти є:

- забезпечення єдності загальнокультурного і професійного розвитку майбутнього вчителя, здатного до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, з урахуванням рівня навчальних досягнень, можливостей і здібностей кожного на засадах індивідуальної траєкторії навчання;

- формування сучасних уявлень щодо теоретичних і практичних питань здоров'язбережувальної педагогіки, здатності до інноваційної діяльності зі збереження та зміцнення здоров'я в системі освіти, готовності до реалізації здоров'язбережувальних технологій в умовах швидких змін суспільного життя, розбудови здоров'язбережувального середовища для повноцінного вияву й розвитку особистісних функцій суб'єктів навчальної діяльності на основі одержання майбутніми вчителями природничих дисциплін цілісної професійно спря-

мованої системи теоретичних знань, спеціальних умінь, практичних навичок, досвіду й ерудиції зі здоров'язбережувальних технологій з метою досягнення відповідного рівня готовності до професійної педагогічної діяльності;

- розвиток толерантної, гуманної, творчої, активної, відповідальної й ініціативної особистості, яка б гармонійно поєднувала в собі прагнення до духовного, психічного, фізичного та соціально-культурного розвитку, свідоме ставлення до здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу; навички критичного мислення; пізнавальні стратегії самонавчання, саморозвитку і самореалізації як невід'ємної складової майбутньої професійної та соціальної діяльності впродовж усього життя;

- становлення конкурентоспроможної та професійно мобільної особистості, здатної до перекваліфікації й адаптації в нових соціально-економічних умовах ринку праці, готової самостійно шукати й обирати шляхи власного життєвого напрямку, соціального ствердження і професійного росту.

Теоретико-методологічний блок містить методологічні підходи та принципи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

До *методологічних підходів* віднесено: системний, синергетичний, культурологічний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний і компетентісний.

Принципами визначено такі: загальнонаукові, дидактичні та специфічні (пов'язані із диверсифікацією змісту навчання і комплексним підходом до реалізації положень здоров'язбережувальної педагогіки).

Змістовний блок є системотворчим для зазначеної моделі, оскільки через його розвиток найвиразніше реалізується процес і результат педагогічного управління підготовкою студентів природничих факультетів ВНЗ до реалізації здоров'язбережувальних технологій. У процесі розроблення змістового компонента враховуємо думку В. Горащука, що навчальний план педагогічних вищих навчальних закладів повинен орієнтувати майбутнього вчителя на школу завтрашнього дня, давати йому визначений запас знань із випередженням [2, с. 41]. Автор допускає, що випередження нинішніх потреб системи освіти в різному кваліфікаційному рівні фахівців, закладене в навчальні плани й програми педагогічних інститутів, повинно складати 15–20 років. Педагогічна освіта зобов'язана мати у своїй основі такий міцний загальнотеоретичний науковий фундамент, що не викликає серйозного морального старіння кваліфікації фахівців у ці терміни й буде служити базою для постійного самовідновлення отриманої у ВНЗ системи знань. Треба мати на увазі, зазначає В. П. Горащук, що у зв'язку з прискорюваними темпами науково-технічного прогресу зміна навчальних планів і особливо програм повинна бути неперервною, мати узагальнений, а не детальний характер [2, с. 41].

Змістовий блок містить систему знань, умінь і навичок із навчальних дисциплін: «Культура здоров'я», «Безпека життєдіяльності», «Охорона здоров'я дітей і підлітків», «Вікова фізіологія», з інтегрованого курсу «Валеологія» (змістові модулі «Теоретичні

й методологічні основи здоров'язбережувальної педагогіки», «Практичні питання збереження, зміцнення та формування здоров'я», «Теоретичні та методичні основи реалізації здоров'язбережувальних технологій у загальноосвітньому навчальному закладі», «Використання чинників навколишнього середовища в оздоровленні дітей та підлітків»), «Методика викладання основ здоров'я в загальноосвітньому навчальному закладі».

Процесуальний блок містить:

– *етапи* підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти;

– *форми* підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти;

– *методи* підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти;

– *засоби* підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

Нами виокремлено такі етапи процесу підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти:

– *I етап* – пропедевтичний;

– *II етап* – аналітико-практичний;

– *III етап* – корекційно-технологічний.

На кожному етапі розв'язуються окремі педагогічні завдання, які враховують як послідовність професійної соціалізації майбутнього фахівця, так і специфічні ознаки вікового й особистісного зростання майбутнього вчителя. Вважаємо, що розподіл цілісного процесу підготовки у ВНЗ майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти на послідовні етапи умовний, оскільки формування відповідних якостей майбутнього фахівця неминуче супроводжується відповідними перетвореннями системи його професійно-орієнтованих знань і вмінь у наслідок процесів професійної соціалізації.

Діагностично-результативний блок містить сукупність структурних компонентів готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до реаліза-

ції здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, до яких віднесено мотиваційний, когнітивний, процесуальний та особистісний, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти (низького, середнього, високого).

Результатом є готовність майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

Висновки. Таким чином, розглянута модель підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, у якій виокремлюємо такі структурні компоненти: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностично-результативний. Комплексна реалізація вказаної моделі дозволить забезпечити спрямованість на здоров'язбережувальний контекст майбутньої професійної діяльності; гарантувати професійно зорієнтований характер підготовки на всіх її етапах; урахувати особливості професійної соціалізації та особистісних потреб студентів; забезпечити єдність теоретичної, методичної, практичної і рефлексивної підготовки; максимально ефективно використати систему навчання згідно з етапами підготовки, відповідними компетенціями і функціями майбутньої професійної діяльності вчителя природничих дисциплін.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін аналізованої проблеми й актуалізує необхідність посиленої уваги стосовно *подальших ґрунтовних теоретичних напрацювань і вдосконалення практики впровадження* технологій здоров'язбереження у систему професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. Головка (гол. редактор). – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Гора щук, В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. ... на здоб. наук. ступ. докт. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. П. Горащук. – Харків, 2004. – 58 с.
3. Лозовецька, Т. В. Модель // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 516.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 7.01.2016

Дьяченко-Богун М. Н. Структурные компоненты модели подготовки будущих учителей естественных дисциплин к реализации здоровьесберегающих технологий в учреждениях образования.

А *Анализируются структурные компоненты модели подготовки будущих учителей естественных дисциплин к реализации здоровьесберегающих технологий в учебных заведениях. Подготовку их в учебных заведениях следует рассматривать как сложный системный объект, который не поддается непосредственному прямому наблюдению, а требует специальных теоретических методов исследования. Это позволило выделить следующие структурные компоненты указанной модели: целевой, теоретико-методологический, содержательный, процессуальный, лечебно-результативный.*

Ключевые слова: здоровье, здоровьесберегающие технологии, модель подготовки будущих учителей естественных дисциплин к реализации здоровьесберегающих технологий в учебных заведениях.

Dyachenko-Bohun M. N. Structural components of the model of natural sciences future teachers' preparation to the implementation of health saving technologies in educational institutions.

S *This article analyzes the structural components of the model of training future teachers of natural sciences to the implementation of health-saving technology in institutions. Their preparation ought to be seen as a complex system object that is not influenced direct observation, and requires special theoretical methods. It made possible to highlight the following structural components of this model: target, theoretical and methodological, substantive, procedural, medical and performance.*

Key words: Health, Health-saving technology, model of natural sciences future teachers' preparation to the implementation of health-saving technology in institutions.